

ga saját „valósága”, amely viszont nem lehet azonos a kőszegi iskolaévek saját valóságával. Ottlik művészete kapcsán tehát legalább kétféle valóságról lehet szó, amelyekről viszont beszéljen újra csak ő maga: „*Hogyan, hát kétféle valóságról beszélünk, arról, ami már ki van fejezve valahogyan, és arról, ami még nincs? [...] A valóságot (legalábbis néven nevezéssel) éppen úgy nem tudjuk közvetlenül megfogni, mint a fizikus. [...] Ezért, ha már nem tudunk okosabbat tenni vele ezúttal, mint beszélni róla, könnyítsük meg a dolgunkat a fizikushoz hasonlóan, és ne beszéljünk se egyféle, se kétféle valóságról, hanem beszéljünk sokfélérről: a valóság modelljeiről.*” (188–189.)

A katonaiskolai évek valósága és a katonaiskolai évekről szóló regény valósága között – a szükséges elválasztáson túl, pontosabban azáltal – olyan analogikus viszony mutatható ki, amely számos szövegáttételen át, azaz csakis „*az elbeszélés nehézségeinek*” tudatosítása és leküzdése árán működik. Mialatt „*az elbeszélés nehézségeivel*” küzdő szerző az olvasóra rója az értelmezés megannyi nehézségét. Jelen esetben a kérdést, vajon miként szólaltathatjuk meg az iskolai évek élményvalóságához közeli TÖVÁBBÉLŐK, valamint az élményvalóság és a regényvalóság közötti távolságot megjelenítő ISKOLA összehasonlító értelmezésének nehézségeit.

Bazsányi Sándor

KÉT BÍRÁLAT EGY KÖNYVRŐL

Kálmán László–Nádasdy Ádám: *Hárompercesek a nyelvről*

Osiris, 1999. 286 oldal, 1480 Ft

I

NYELVI DOLGOKRÓL – MÁSKÉPPEN

Kálmán László nyelvész és Nádasdy Ádám költő-műfordító-nyelvész közös művét letéve az ember sajnálja, hogy nincs tovább. Részint, mert olvasmányos (még nem szakmabeliek számára is), részint, mert bármily szerteágazó is a szerzők érdeklődése, fontos nyelvi-nyelv-

szeti témák maradtak e könyvben említetlen. A könyv a két szerzőnek a rádióban 1992 és 1997 között elhangzott rövid – háromperces – eszmefuttatásait tartalmazza, s üdítően elűt a nyelvi, nyelvtani kérdéseket egyszer s mindenkorra meghatározottnak tekintő akadémikus szemlélettől. Kitészik a kiselőadások sorozatából, hogy „*a törvény szövedéke*” az élő nyelvben is „*mindig fölfeslik valahol*”; vagy hogy egy másik költőóriást idézzen némileg szabadon: a szürke elméletnél mindig gazdagabb az eleven nyelv „*aranyfája*”.

Ebben a vonatkozásban talán elegendő a könyvből egyetlen példát idéznem, a tanárnőt, aki az igék három csoportját különbözteti meg (és különbözteteti meg tanítványai-val), nevezetesen a cselekvést, a létezést, valamint a történést kifejező igéket. Holott – mutat rá a szerzőpáros – ez így afféle kaloda, hiszen például az „*elbír*” a megnevezett csoportok egyikébe sem illik bele (képpeséget fejez ki), a „*szeret*” meg a „*lát*” hasonlóképpen (érzelem, illetve érzékelés).

Ezen a példán is lemérhető, hogy a szerzők egyik célja a ma tanított magyar nyelvtan kereteinek feszegetése, fogyatéknak föltárása. Másik látni való céljuk az, hogy a fegyelmező hajlamú nyelvvédelemmel, nyelvapolással egy liberális, abszolúte toleráns nyelvszemléletet állítsanak szembe. Ez utóbbi törekvést Simonyi Zsigmond alábbi szavaival támogatják meg: „*Általános szempontból csak az a helytelen, csak az magyartalan, amit a romlatlan nyelvérzékű magyar nép sehol se használ, ellenben helyes, ami a népnél csekély területen szokásban van.*”

E mondat teljes mértékben igaz. Csakhogy – jól figyeljünk! – a kritérium itt, ugye, „*a romlatlan nyelvérzékű magyar nép*” nyelvhasználat; márpedig az idegen, többnyire indogermán nyelvekből silányan, „*tapadóan*” magyartított fordítások áradata folyamatosan rongálja az ily módon egyre kevésbé ép nyelvérzéket. Nem is tudják a szerzők következetesen végigvinni a parttalan toleranciát hirdető programjukat: a „*nem-e ment el?*”-féle fordulatokat ők is elutasítják, pedig hát a mai magyar nép nem is egészen elenyésző hányadánál ez „*szokásban van*”.

De lássunk másik példát is arra, hogy a rokonszenvesen liberális nyelvszemléletnek, akárcsak a nyelvtörvény után sóvárgókének, szintén megvannak a határai. A könyvben egy idős papról olvasunk, aki a rádióban oda nyi-

latkozott, hogy „az északi torony jelenleg felállványozott”. Ez a mondat – érthetően – nem nyerte meg a szerzők tetszését. A helyzet ugyanis az, hogy a botfűlű puristák több évtizedes kampányának végül sikerült elhitetnie a „-va van” alakról, hogy csúf germanizmus. (Holott éppen a múlt idejű melléknévi igenév – esetünkben a „felállványozott” – az.) Talán mégsem véletlen, hogy a nóta nem így szól: Gábor Áron rézagyúja felvirágozott... Lám, még e tudós könyvben is olyasmibe botlunk, mint „*elégé elterjedt volt*” (*elégé el volt terjedve* helyett). Tehát a nép nem csekély hányadában sikerült, sajnos, kialakítani a „-va van” szerkezetet kerülni próbáló reflexet, még tudós főfben, sőt olyanokban is, akik e könyv más helyén meggyőződően fejtik ki, hogy a múlt idejű melléknévi igenes szerkezet („az ablak becsukott”) „*azért idegen a magyartól, mert szenvedő szerkezetet, passzívumot rejt*”. Azzal azonban már nem tudok egyetérteni, amit a továbbiakban olvasunk a nyelvi passzívumról: „*ez a mai magyartól idegen*”. Én éppen azt tartom bajnak (nem is kicsinek), hogy a magyartól éppen manapság válik mind kevésbé idegenné a passzív szemlélet. „*Azt nem lehet mondani, hogy »hó lepődött az útra«*” – olvassuk a könyvben. Elvileg csakugyan nem lehetne. Ámde az utóbbi időkben olyasmiket lehetett sűrűn hallani-olvasni, mint hogy valami „leejtődött” (leesett helyett), „eltépődött” (elszakadt helyett), meg „kirúgódott” (a labda a partvonalon túlra). Vagy itt a legújabb csodabogár: a világháború nem zajlott, hanem „zajlódot!” A magyarban cselekvőnek fölfogott „látszik” (mit csinál a hegy? *látszik!*) immáron jóformán csakis az „úgy látszik”, illetve „meglátszik” alakban él tovább, egyébként „látszódik”-ká, a korábban cselekvőnek érzett „hallatszik” (mit csinál a kiáltás? *hallatszik!*) „hallatszódik”-ká passzivizálódott. A „tetszik” megmaradt ugyan, tehát egyelőre még nem „tetsződik”, de ahogy a felszólító módban a „lássék” „látsszék”-ká (sőt olykor „látszódjék”-ká!) vált, a „halljék” vagy „hallasék” pedig „hallatsszék”-ká (sőt olykor „hallatszódjék”-ká!), azonképpen a „tessék”-ből is, amikor valóban tetszésről van szó, „tetsszék” lett. De hát mondhatjuk-e, hogy az így beszélők-írók csak „tetsszék-látsszék” (nem pedig tessék-lássék) tanulták meg anyanyelvüket?

Úgyhogy azt kell mondanom, az igazság valahol félúton van a nyelvtörvényért lihegők és

a parttalan nyelvi liberalizmus, a „beszélünk, ahogy beszélünk” elvét vallók között. Ha nem „irányítanók”, nem gondoznók, nemesítenők a rózsát, akkor ma nem volna olyan sok gyönyörűnél gyönyörűbb rózsza a világon; csakis vadrózsák léteznének.

Abban teljesen igazat adok a szerzőknek, hogy nem a fejlődéssel együtt beáramló idegen *szavak* özöne a „bűnös” nyelvünk bizonyos mérvű elgazosodásában; ilyen özön a magyarságot Észak-Kínából indult folyamatos Nyugatra vándorlása során számos érte, s lám, eleddig a nyelv szelleme az új szótári anyagokat nem sínylette meg, ellenkezőleg, szépen magába olvasztotta és saját szemléletéhez igazította őket. Mondom, ez igaz, de azon mégis felhőrdül az ember, amikor egy csepeli (!) használtruha-kereskedés portálján a Second Hand Shop kiírást vagy a pesti Stáhlly utcában a „Cafetiera” (magyarul: kávéfőző gép) kiírást látja *Cafeteria* (kávézó) helyett. Nem beszélve a megannyi „boutique”-ről (helyesen: *boutique*), meg a „Grill Internacionál”-féle basztardokról. Az ilyesmitől mégiscsak meg kellene szabadulnunk.

Mellesleg (de ezt csak egészen halkán mondom) a finnek minden idegen szakszóra megcsinálták a maguk sajátját, ami szemlátomást nem ártott meg nekik. Mint ahogy a szíreknek sem az, hogy az arab országok közül elsőnek és tudommal máig egyedül ők találtak saját terminus technicust a modern gépi civilizáció szavaira. Hazánkban én bizony törekednék erre; igaz, túlzottan nem is erőltetném.

A veszély nem is magukban a szavakban rejlik, hanem az idegen gondolkodásmód beszűremlésében. Leginkább az indogermán nyelvek hatásának van a magyar kitéve. „Túl késő” – mondják a magyarra szinkronizált nyugati filmekben, „már késő” vagy egyszerűen csak „késő” helyett. (Az angol „too late”, a francia „trop tard”, a német „zu spät” mintája alapján, figyelmen kívül hagyva, hogy a magyar „késő” szó már eleve magában foglalja a „túlásagos” fogalmát.) De még e háromperces kiselőadások szövegében is előfordul ilyesmi: „*a metafora és a metonímia az emberi nyelvek történetének főszereplői között vannak*” (*van* helyett). A magyar és a német a „tetőtől talpig” formulát használja; a francia ellenben a „lábtól a fejig”-et. A magyar cigarettáért megy a trafikba, a német cigarettát *hozni*, a francia cigarettát *keresni*.

Minden nyelv egy-egy sajátos világleképzési mód. Próbáljuk épen tartani, amennyire lehet, a sajátunkat.

Evezünk más vizekre. A szerzők véleménye szerint a „süksükölő” beszéd nem etnikai és nem is társadalmi jelenség. Én úgy fogalmaznék: *ma már* nem etnikai (mert hisz tán nem véletlenül volt e beszédforma régebbi elnevezése „szász imperatívusz”). S hogy nem társadalmi? Vajon nem hökkennék-e meg, ha államelnök, főügyész vagy egyetemi tanár kezdene süksükölni? De bizony meghökkennék. Márpedig ez azt jelzi, hogy mégiscsak társadalmi jelenségről van szó annyiban, hogy az iskolázottabb társadalmi rétegekben nincs süksükölés.

További passzusok, amelyekhez nem lehet nem megjegyzést fűznom. Például egy helyütt azt olvasom a könyvben, hogy a „Jánosék ablakát betörték” mondatból nem derül ki egyértelműen, vajon csupán egyszer vagy netán többször törték be azt az ablakot. „*Elég* – olvasuk –, *ha a sokszor vagy a havonta szót belerakjuk a mondatba*”, mármint ha az ismétlődést akarjuk jelezni. Szerintem akad ennél a megoldásnál magyarabb, mondhatnám egvedülállóan magyar is: „*Jánosék ablakát be-betörték.*” Más. Újabban az élőbeszédben (sőt legújabban már írásban is) sokan visszatérnek a „*férfivel*”, „*férfinék*” raghasználatához, amelyet az 1930-as években szorított ki az Akadémia a „*férfival*”, „*férfinak*” javára. Itt a hangrendi illeszkedés szabálya áll szemben az őseredetű szokással, tehát a mély hangú rag alkalmazásával. Nem kívánok döntőbírói szerepben föllépni, de annyit tán meg lehetett volna említeni, hogy a rag mély hangú mivoltát a „*férfi*” főnév eredeti alakja, a „*férj-fiú*” szabta meg. Érdekes módon az még senkinek sem jutott eszébe, hogy „*férfies*” föllépésről beszéljen-írjon, s az illemhelyek ajtajára sem írta még ki senki, hogy „*férfiék*”.

Egyéb pontokon is ellentmondásra készítetek a szerzők. A *h* hangról olvasom, hogy parazita, amennyiben „*csak a következő magánhangzóba kapaszkodva tud létezni*”. Csakhogy a „*doh*”, „*potroh*” meg a „*keh*” főnév ennek bizony ellentmond, akárcsak a „*hajh*” indulatszó. Úgyszintén a *h*-ről áll a könyvben, hogy a franciában semmiféle *h* nincs; holott a francia nagyon is megkülönbözteti az „*hache aspiré*”-t, a hehezetes *h*-t az „*hache muet*”-tól, a né-

ma *h*-tól! „*La houle*” (tengeri mélyhullám): itt a *h* hehezetes; ezzel szemben „*l' hébdomaire*” (hetilap): itt néma, amit híven jelez a névelő magánhangzóját helyettesítő aposztróf.

Akad a különben – ismétlem – fölöttebb érdekes, sőt izgalmas műben egy-két további tárgy tévedés is. Közülük főleg az a kettő a szembeötlő, mely bizonyos népek nevével kapcsolatos. Így például a „*tót*” népnév nem egyszerűen a „*teuton*” leszármazottja (még ha a közvetlen átdadó emez volt is); a dolog némileg bonyolultabb ennél. Az ősszó a gót „*thuuda*”, melynek jelentése: nép. Ez került át a teuton névbe éppúgy, mint a *Deutsch*, a *Dutch*, a *tót*, valamint a németet jelentő olasz *tedesco* elnevezésekbe.

A másik népnév a „*zingaro*”. Emez cigányt jelent olaszul. Itt azt olvassuk róla, hogy „*eredetét nem ismerjük, csak azt sejtjük, hogy a görögben terjedt el*”. Nos, sejtlemnél már többet tudunk, mégpedig Clément Casciani francia nyelvészről, aki leírja, hogy miután a *gat* nevű, indiai eredetű néptörzs tagjai a X. században Kis-Ázsiából Hellászba menekültek, ott egy olyan vallási szekta nevét vették föl, amely Simon mágustól eredeztette magát. Ez a név az *athingani* volt, mely névben – de ez valóban csak sejtlem – talán Athén neve rejlik. A nevet aszinganinak is ejtették. Belőle lett a „*cigány*” név emitt, a „*zingaro*” amott.

Igazságtalanság volna persze csakis a kifogásolható részeket emelnem ki egy csaknem 300 oldalas, igen élvezetes és tanulságos munkából, mely a nyelv hangtani, alaktani, szemantikai, szintaktikai stb. problémáit sok új és váratlan, a nyelvészeti szakmunkák nagy részétől elütő megközelítésben tárja elénk, inkább kérdezve, mintsem állítva, s olyan csevegő formában, amely a tárgyalt súlyos kérdéseket a nyelvészet tudományától távol álló érdeklődők számára is érthetővé, mindvégig követhetővé teszi. Ráadásul anyanyelvünknek olyan sajátosságaira világít rá, amelyekre beszéd vagy írás közben szinte soha senki nem gondol.

Csak remélni tudom, hogy a szerzőpárostól még újabb nyelvészeti munká(ka)t is várhatunk. Tudniillik vannak általuk még be nem járt területek, olyanok, amelyek alaposabb vizsgálatot igényelnének, mert nyelvünk mai állapotában megkerülhetetlenek. Nekem, aki éppen egy új nagy magyar szlengszótáron dol-

gozom, valóságos kincs volt e könyvnek az argóval, illetve a szlenggel foglalkozó része; hiányoltam viszont az alanyi és tárgyas ragozással kapcsolatos, jellegzetesen mai problémákban való elmélyülést, no meg a többes, illetve egyes számmal kapcsolatos egyeztetési, pontosabban nem egyeztetési módokban megnyilvánuló, új divatú, regionális, illetve egyszerű henyeségből fakadó jelenségek megtárgyalását. Az utóbbi témában még csak-csak megszólalnak a szerzők, ám az előbbivel nem foglalkoznak behatóan.

Engedtesék meg egyetlen érdekes jelenségre fölhívnom mind a szerzők, mind az olvasók figyelmét az alanyi, illetve tárgyas ragozás dolgában. Van nyelvünknek egy olyan sajátossága, amelynek én – házi használatra – az *alanyinak látszó tárgyas ragozás* címet adtam. (Alcím: a harmadik személy harmadik személye.) Miről is van szó? Lássunk jellegzetes példát. „Szemben áll velem. Néz.” Szemben áll veled. Néz.” „Szemben áll vele. Nézi.” Az első esetben az alanyinak látszó ragozás („néz”) ellenére is világos, hogy *engem* néz. (Az, hogy „szemben áll velem, *engem* néz” vagy a „szemben áll velem, *néz engem*” kevésbé szabatos, s főleg az előbbi jelent hangsúlyával mást: nézhetne mást is, de engem néz.) Tehát az első esetben voltaképpen a *tárgyas ragozásnak sajátos alanyi formájával állunk szemben*. Ugyanígy a második esetben: világos, hogy az illető *téged* néz. Ám a harmadik esetben, amikor az egyes szám harmadik személyéről van szó, az alanyi ragozás már árulná el, hogy a harmadik személy (az alany) az egyes szám harmadik személyét (a tárgyat) nézi: „Szemben áll vele. Néz.” Ez utóbbi „néz” alak már nem utal arra, hogy hova, kire-mire néz az illető, sőt elárulja, bármit néz is, nem a szemben állót nézi. Az indogermán nyelvekben ismeretlen jelenség ez; nem is tudok olyan nyelvről, amelyben még megvolna.

Végezetül a szerzőkről. Annak ellenére, hogy habitusukban és stílusukban egyaránt meglehetősen eltérő személyiségek, s hogy általában a tartalomjegyzékhez való folyamodás nélkül is megállapítható, melyik passzust melyikük írta, létrehozta egy kisebbfajta csodát: sikerült kellemesen egységes művet alkotniuk. Vajha sok ilyen gondolatébresztő és ennyi egyéni meglátást tartalmazó, a szabályokat nem mereven ér-

telmező nyelvészeti könyvünk születnék! Ráadásul olyan, amelyet ennyire nehéz végül letennie az olvasónak.

Timár György

II

A tudományszakokat a legmagasabb szinten művelők is időről időre vállalkoznak arra, hogy diszciplínájuk titkait az átlagember számára is elérhető szinten elmagyarázzák. Így tett két „elméleti” nyelvész is, mégpedig Kálmán László és a költőként is ismert Nádasdy Ádám, akik 1992 és 1997 között a Bartók Rádióban népszerű háromperces műsorokat tartottak, s ezen adások anyagát most könyvfornakban tették közzé. (Az „elméleti” nyelvész idézőjelét a budapesti ELTE intézményes tagolása indokolja: itt „általános” és „elméleti” nyelvészetet egyaránt művelnek, pedig a két fedőnév ideálisan egyazon tudományágat jelöl.)

Előbb Nádasdy, majd Kálmán természetesen külön-külön tartották rádió-előadásait, s a tartalomjegyzékben fel is tüntetik a szerzőséget, de nem mulasztják el megemlíteni, hogy „*vállalják egymás szövegeit*” (11.). Egyébként nem ez az első közös munkájuk: korábban együtt vizsgálták igen eredeti, de meggyőző módon a magyar hangsúly (kiváltképpen a mondathangsúly) rejtelmeit (Kálmán et al., 1989, Kálmán & Nádasdy, 1994).

Jelen könyvükben a fonológiától a pragmatikáig a nyelvelírás minden szintjét tárgyalják, s témakörük bonyolult rekonstrukcióktól (például mögöttes és historizáló, „ősibb” bilabiális sziklóhang *w* az újabb labio-dentális réshang *v* helyett a magyarban, 200.) egyszerű, de frappáns szómagyarázatokig (elsősorban Nádasdytól, például *mész*, *pikirt*, *cúider*, *bisszig*, 263–264.) terjed. Elméleti alapállásukat illetően – mert még az ilyen népszerű műfajban is lehet beszélni ilyesmiről – leginkább semlegesek, talán olykor eklektikusak: legalább dióhéjban bemutatják mind a strukturalista (22–23.), mind a chomskyánus (23–26.), sőt a kolozsvári Szilágyi N. Sándor (1996) nyomán a kognitív nyelvészet (117–120.) alapelveit, nem beszélve azokról a modern fonológiai iskolákról, melyeknek tanításait elsősorban a magyar hang- és alaktanon illusztrálják. Amit köny-

vükben többször is (először az előszóban, 11.) hangsúlyoznak, az az, hogy „a hagyományos, iskolai nyelvtanok” hiányosságait, az iskolai nyelvoktatás furcsaságait próbálják kritizálni, tulajdonképpen a mai tananyaggal akarnak rivalizálni.

A modern szemléletmód mellett az elődöket sem tagadják meg, például Kálmán idézi Simonyi Zsigmondot a helyesírásról (177–178.) és a nyelvművelésről (180–181.) szólva. Ugyancsak Kálmán – némi átértelmezéssel – Gombocz Zoltán terminológiáját veszi át, amikor a metaforát hasonlóságon alapuló jelentésátvitelnek (38., Nádasdy névátvitelnek, 238.) és a metonímiát érintkezésen alapuló névátvitelnek (39.) nevezi.

Végezetül arról, hogy mindkét szerző gondoskodott róla, hogy kötetük ne legyen hibátlan. Hogy csak fonológiai példákat említsek, Nádasdy azt állította, hogy „a cigány nyelv [...] nem használja ki a rövid és hosszú magánhangzók különbségét” (132.), pedig – legalábbis a magyarországi és környékbeli cigány nyelvjárásokban – megvan a rövid és hosszú opozíció a magánhangzóknál. Ugyancsak tévedés az, amit Kálmán állít: „A legismertebb tonális nyelvek a kínai, a szuahéli, a japán, a vietnami, a svéd, a szerbhorvát” (139.). Nos, a szuahéli – a bantu nyelvek többségével ellentétben – egyáltalán nem tonális nyelv, s illő lett volna élesebben elkülöníteni a kínai és vietnami szótaghanglejtését a japán, a svéd és a szerbhorvát szóhanglejtésétől, azaz dallamhangsúlyától.

Irodalom

- Gombocz Zoltán: JELENTÉSTAN ÉS NYELVTÖRTÉNET. VÁLOGATOTT TANULMÁNYOK. Szerk. Kicsi Sándor András. Akadémiai, 1997.
- Kálmán C. György, Kálmán László, Nádasdy Ádám & Prószéky Gábor: A MAGYAR SEGÉDIGÉK RENDSZERE. Általános Nyelvészeti Tanulmányok 17, 1989. 49–103.
- Kálmán László & Nádasdy Ádám: A HANGSÚLY. In: Kiefer Ferenc, szerk.: STRUKTURÁLIS MAGYAR NYELVTAN. 2. kötet. Fonológia. Akadémiai, 1994. 393–467.
- Szilágyi N. Sándor: HOGYAN TEREMTSÜNK VILÁGOT? Kolozsvár, Erdélyi Könyvtanács, 1996.

Kicsi Sándor András

RÉVÉSZ SÁNDOR: EGYETLEN ÉLET. GIMES MIKLÓS TÖRTÉNETE

1956-os Intézet és Sík Kiadó, 1999.

493 oldal, 1900 Ft

A hazai történetírás képviselői az elmúlt tíz évet megelőzően még csak legyintettek azokra a nyugati teóriákra, amelyek a XX. század második felében a történetírást – a minduntalan újraeledő vitában – távolították a tudománytól és közelítették az irodalomhoz, azaz a fikcióhoz. Nem mintha történészeink még mindig biztosan hittek volna a egyértelműen leírható/megragadható objektív történeti valóságban, de hogy annak törvényszerűségei a fikcionalitás egyedi, zárt világán keresztül mutatkozzanak meg, azt mintha a maga lehetőségeire nézve mégiscsak kevesellte volna a szakma. A pluralizmus azonban ezt a területet sem kerülte el, és az utóbbi évtizedben a korábbi klasszikus akadémiai (stílusú) történetírás mellé felsorakoztak azok a művek, amelyek a történettudományt kívülről, más nézőpontból, új vagy újrafelfedezett módszerekkel közelítik meg, s ezáltal arra készítetnek, hogy hazai keretek között is újragondoljuk a történetírás funkcióját és lehetőségeit. Ezek közé a műfajok közé tartozik a feléledő történeti-politikai életrajz is, amelynek jó néhány komoly darabja jelent meg az utóbbi néhány évben, részben éppen Révész Sándor munkájaként.

A korábban újságíróként ismert szerző a tömegtájékoztató rutinjában megedződve olyan íráskészségre tett szert, amelyért – nyugodtan mondhatjuk – okkal irigylik azok, akiknek pályája mindjárt azzal kezdődött, hogy tudományos körmondatokba kellett bonyolódniuk, s némi túlzással mondhatjuk: azóta is meg kell küzdeniük majd' minden értelmes mondatért. Révész stílusa könnyed, de nem felületes, szövegei lendületesek, megjegyzései legtöbbször szellemesek, időnként ironikusak. Ez utóbbi a történeti-politikai biográfia keretei között nem biztos, hogy mindenkinek minden esetben tetszik; nekem igen.

Az esszéyszerű stílus könnyedsége szerencsére nem a kellő történeti ismereteket hivatott pótolni, a szerző ugyanis birtokában van a tár-